

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ БЕЗПЕКОВИХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ

УДК 343.35

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/120-122

Віта КОНОНЕЦЬ

завідувач навчально-наукової лабораторії,
доктор юридичних наук, професор

Максим БОГУСЛАВСЬКИЙ

старший науковий співробітник
навчально-наукової лабораторії
з дослідження проблем протидії
організованій злочинності та корупції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

д-р Мар'яна КАЧИНСЬКА

(Dr Maryana KACHYNSKA)

викладач поліціювання кафедри
мистецтва, дизайну та суспільних наук
Нортумбрійського університету,
Велика Британія

ТИПОВІ КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Ситуація з рівнем розповсюдження корупції в нашій державі, яка охопила майже всі сфери життєдіяльності, доволі складна. За даними Transparency International, Україна посіла 117 місце з 180 країн у рейтингу сприйняття корупції за 2022 рік. Корупційна складова будь-якої галузі в Україні має свої умови та причини, зокрема це: історичне підґрунтя, яке залишилося ще з 1990-х років та трансформувалось зі змінами державних структур та інститутів управління, наявні соціально-економічні проблеми, недостатньо врегульована на законодавчому рівні антикорупційна діяльність органів, на яких покладено обов'язок із протидії цьому злочинному явищу. Не оминула ця проблема і сферу публічних закупівель в Україні, для яких з початком повномасштабного вторгнення російської федерації було отримано значні грошові асигнування, направлені на задоволення воєнних, оборонних, медичних потреб, що зумовлюють можливість надання відсічі агресору та звільнення тимчасово окупованих територій України. З іншого боку, воєнний стан створює додаткові корупційні ризики у вигляді недостатньої конкуренції, непрозорого вибору постачальників, переплати за товари та послуги, низької якості продукції тощо.

Згідно з дослідженням НАЗК у 2022 році було проведено 12 345 державних закупівель за процедурою, передбаченою системою ProZorro, на які було витрачено 123 мільярдів гривень. 3456 закупівель (28 %) були проведені для задоволення потреб оборонної галузі та потреб Збройних Сил України. Під час перевірок НАЗК виявило 456 порушень при проведенні цих закупівель, таких як невідповідність предмета закупівлі кваліфікаційним критеріям постачальника, невиконання умов договору, конфлікт інтересів між замовником і постачальником тощо [1].

Громадяни України вже звикли до проведення закупівель за допомогою електронних систем, а також того, що можна перевіряти відомості про ці закупівлі в відкритих базах даних, і сприймають їх як звичний інструмент закупівельних процедур за бюджетні кошти та максимальної залученості бізнесу. До появи відповідних систем для проведення електронних закупівель останні проводили у звичайному паперовому форматі, і вони, як правило, асоціювалися з корупцією [3].

Зупинимось безпосередньо на ознаках дій, які можуть містити корупційні ризики під час проведення державних закупівель, що були досить повною мірою встановлені та розглянуті НАЗК:

– проведення тендерних торгів при поданні лише однієї тендерної пропозиції. За загальними вимогами для проведення таких торгів із застосуванням електронного аукціону повинні бути подані від учасників не менше двох тендерних пропозицій. Разом з тим, відповідно до п. 36 Особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування, якщо була подана одна тендерна пропозиція, електронна система закупівель після закінчення строку для подання тендерних пропозицій, визначених замовником в оголошенні про проведення відкритих торгів, не проводить оцінку такої тендерної пропозиції та визначає її найбільш економічно вигідною [2].

Негативними наслідками такого ризику є: відсутність конкуренції, втрата бюджетних коштів, імовірність неврахування недоліків, які вказані учасниками у їх тендерних пропозиціях, можлива закупівля товару за завищеною очікуваною вартістю за відсутності конкурентних торгів [3];

– наявна можливість створення тендерних пропозицій за ціною, вищою за очікувану вартість. Негативними наслідками такого ризику є: непередбачуваність витрат бюджету замовника, завищення ціни при створенні пропозиції і, як результат, отримання учасниками торгів незаконних коштів у вигляді прибутку, нецільове використання коштів державних органів, злочинна змова між учасником та замовником, яка має на меті отримання такої вигоди у вигляді прибутку;

– збільшення ціни закупівлі як істотної умови укладання відповідної угоди. Згідно з ч. 4 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі» умови договору про закупівлю не повинні відрізнятися від змісту тендерної пропозиції/пропозиції за результатами електронного аукціону (у тому числі ціни за одиницю товару) переможця процедури закупівлі [4];

– зловживання закупівлями через електронний каталог. Негативними наслідками такого ризику є: угода посадових осіб державних органів та потенційних виконавців при обранні їх постачальниками товарів, особами, що виконують роботи або надають послуги, можливість неправомірної вимоги неправомірної вигоди відповідальній особи за проходження перевірки постачальника на наявність виконання всіх необхідних вимог;

– корупційні зловживання шляхом укладення прямих договорів. Негативними наслідками такого ризику є: змова посадових осіб державних органів – замовників та можливих виконавців для обрання їх виконавцями при укладенні прямих договорів, підrobка документів для відповідності критеріям, розтрата бюджетних коштів шляхом укладення додаткових прямих договорів;

– непослідовність рішень органу оскарження (відсутність усталеної/узагальної практики). Негативними наслідками такого ризику є: можливість надання колегією неправомірної переваги одним учасникам процесу оскарження перед іншими, неможливість визначення бізнесом послідовної стратегії захисту порушених прав та законних інтересів [3];

– складна процедура або взагалі неможливість перегляду та оскарження рішень, дій чи бездіяльності замовників під час створення та проведення процедур закупівель, зокрема тих, які можуть бути спрощеними. Негативними наслідками такого ризику є: недоброчесність замовників під час готування оголошення про проведення спрощеної закупівлі та створення неправомірних вимог щодо усіх учасників, неякісна умисна перевірка документів учасників з неприйняттям пропозицій інших сторін;

– проблеми з виконанням рішень органу оскарження та судів. Негативними наслідками такого ризику є: зловживання відсутністю інструментів виконання рішень з метою уникнення відповідальності за порушення, вибірковий підхід до виконання рішень контролюючих органів;

– ненадання учасникам прав (їх обмеження) під час розгляду відповідних скарг Антимонопольним комітетом України. Негативним наслідком такого ризику є наявність зв'язку між стороною, що надає пропозицію і яка оскаржується, і іншою стороною та їх процесуальна залежність одне від одного;

– інші (нецінові) критерії оцінки пропозицій. Негативними наслідками такого ризику є: можливість «отримання» незаконної переваги одних учасників публічних закупівель перед іншими учасниками, порушення одного із головних принципів процедур публічних закупівель – економії державних коштів під час проведення процедур закупівель;

– створення так званих незаконних «надуманих (штучних) перешкод» при проведенні таких закупівель з метою отримання переваги одним, «здалегідь визначеним» учасником.

Проведення публічних закупівель держаними органами є постійною складовою нормальної діяльності як цих органів, так і всієї держави в цілому, їх організація відповідно до встановлених законодавством норм та правил сприяє цільовому використанню державних або комунальних коштів, покриттю необхідних потреб. Зокрема, це питання набуло важливості зараз, в той час, коли наша країна вимушена вже протягом майже 10 років протистояти відкритій агресії російської федерації, виборюючи своє право на існування. Тому саме в цей час актуально протидіяти найменшим корупційним ризикам, які можуть виникати в ході проведення державних закупівель.

1. Коломієць Ю. Публічні закупівлі в Україні під час війни: корупція, ризики та шляхи подолання. *juscutum*. URL : <https://www.juscutum.com/news/publiczni-zakupivli-v-ukrayini-pid-chas-viyni-korupciya-riziki-ta-shlyahi-podolannya>.

2. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування : постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 № 1178. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/KP221178?an=13>.

3. Корупційні ризики під час проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану (станом на червень 2023 року). Стратегічний аналіз корупційних ризиків. Київ : НАЗК, 2023. 42 с. URL : https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Kor-ryzyky_zakupivli.pdf.

4. Про публічні закупівлі : Закон України від 25 грудня 2015 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.

УДК 352/354+343.35

DOI: 10.31733/15-03-2024/2/122-124

Наталія СИДОРЕНКО

професор кафедри управління
та адміністрування,

доктор юридичних наук, професор

Антон НАУМИК

Каріна БРАГІНА

здобувачі вищої освіти ННІ права
та інноваційної освіти

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІННОВАЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ БОРотьБИ З КОРУПЦІЄЮ ТА НЕЗАКОННИМ ЗБАГАЧЕННЯМ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ ЯК АСПЕКТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Успішність кожної сучасної держави світу залежить від багатьох факторів соціально-політичного розвитку, фінансово-економічної стабільності та інноваційних форм і методів здійснення господарської діяльності людини. Ці аспекти детермінують необхідність збільшення податкових та інших видів надходжень до державного бюджету задля належного функціонування державно-управлінської системи та розвитку території. Тож в сучасних умовах господарювання у суб'єктів підприємницької діяльності зростає попит на використання незаконних механізмів «зменшення податкового навантаження», несплату податків та відмивання коштів. Ці процеси зумовлені небажанням деяких категорій осіб, підприємств, установ та організацій чесно провадити власну статутну діяльність, що, в свою чергу, підриває стабільність держави у економічному полі та викликає значний суспільний дисбаланс при розподілі фінансових ресурсів між населенням. Зазначені негативні явища дестабілізують ситуацію не тільки всередині країни, а й за її межами, зменшуючи загальну довіру до цієї держави на світовій політичній арені.

Наразі корупція поширилася майже на всі сфери суспільного життя людини та інститути державної влади, ознаки корупційних правопорушень можна знайти майже у всіх сферах устрою держави: освіті, медицині, державній службі тощо. Корупція завдає нищівного удару багатьом важливим соціальним, освітнім, медичним, інфраструктурним та державним інституціям, адже